

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

Л. А. Суліменко, к. е. н., професор
А. В. Киян, к. е. н., доцент

Житомирський національний агроекологічний університет

Ефективність управління виробничою діяльністю аграрних підприємств в умовах ринкових відносин залежить від рівня інформаційного забезпечення керівників та спеціалістів. Собівартість продукції, як один із важливих показників ефективності виробництва, залежить як від понесених витрат і кількості одержаної продукції, так і від методики її визначення. Разом з тим важливим питанням є підвищення вимог до якості сільськогосподарської продукції у зв'язку із забрудненням довкілля, застосуванням агрохімікатів при виробництві продукції. В свою чергу, зростання екологічної свідомості населення щодо виробництва якісної, безпечної та корисної продукції вимагає появи ринку сертифікованого процесу виробництва та маркованої органічної продукції та забезпечує мінімізацію шкоди довкіллю.

Правові та економічні основи виробництва та обігу органічної

сільськогосподарської продукції та сировини визначає Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», який спрямований на забезпечення належного функціонування ринку органічної продукції та сировини, а також на гарантування впевненості споживачів у продуктах та сировині, маркованих як органічні [1].

З моменту прийняття цього закону досліджено багато питань щодо виробництва органічної продукції, але питанню організації обліку органічного виробництва присвячена мала доля досліджень. Як справедливо зазначає Я. П. Мельничук, процес внесення змін до облікової політики в перехідний період органічних підприємств не регулюється спеціалізованими методичними рекомендаціями та не існує типових прикладів Наказу про облікову політику для органічних підприємств. Таким чином, формування облікової політики в аспекті виробництва органічної продукції є новою та актуальною темою, зважаючи на збільшення кількості органічних підприємств та зростаючі потреби в інформаційному забезпеченні організації обліку [2].

За дослідженнями Т. Г. Дудар та В. Т. Дудар, з прийняттям України в члени Міжнародної Федерації органічного сільського господарства (IFOAM) у 2007 р. почалося формування внутрішнього споживчого ринку органічних продуктів, що дало можливість розширити вітчизняний ринок екологічно чистої продукції сільськогосподарського виробництва на основі міжнародних стандартів, насичуючи його безпечними і корисними для здоров'я людей продуктами харчування, а також підвищити рівень експорту органічної сертифікованої продукції. За даними Федерації органічного руху України, його ємність щорічно зростає, про що дуже переконливо свідчать ланцюгові індекси (табл. 1) [3].

Виробництво органічної продукції потребує значно більше коштів, ніж виробництво звичайної продукції, тому собівартість такої продукції буде вища, і як результат, буде вища ціна. Слід зазначити, що собівартість виробництва органічної продукції в Україні, як і у світі загалом, перевищує собівартість сільськогосподарської продукції, вирощеної традиційним способом. Це відбувається внаслідок особливостей процесу органічного виробництва (вища трудомісткість, необхідність виводу частини земель під пар щороку, здійснення сертифікації щодо її відповідності визначеним стандартам та нормам, яка є досить дорогою). При визначенні витрат, які несе господарство на виробництво традиційної продукції практично ніколи не враховуються так звані "приховані" витрати.

Таблиця 1

Динаміка ємності внутрішнього споживчого ринку органічних продуктів в Україні, 2007–2015 рр.

Показники	Роки								
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Обсяг внутрішнього споживчого ринку органічних продуктів, млн. євро	0,5	0,6	1,2	2,4	5,1	7,9	12,2	14,5	17,0
Індекс ланцюговий (у % до попереднього року)	100,0	120,0	200,0	200,0	212,5	154,9	154,4	118,9	117,2

Джерело: [3,4]

До них можна віднести: витрати на поліпшення і захист навколишнього середовища та уникнення у майбутньому витрат для пом'якшення забруднення, гуманне ставлення до тварин, визначене стандартами органічного виробництва, нівелювання ризику для здоров'я фермерів, через неправильне поводження з пестицидами і запобігання майбутніх медичних витрат, розвиток сільських територій шляхом створення додаткових робочих місць і забезпечення цільового доходу для виробників [5].

У відповідності до Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» детальні правила виробництва та обігу органічної продукції та сировини повинні відповідати вимогам цього Закону та встановлювати правила виробництва та обігу за такими напрямками щодо:

- 1) виробництва непереробленої органічної продукції (сировини) рослинного походження, у тому числі грибів;
- 2) виробництва непереробленої органічної продукції (сировини) тваринного походження;
- 3) виробництва органічної продукції (сировини) аквакультури;
- 4) виробництва органічних морських водоростей;
- 5) виробництва органічної продукції (сировини) бджільництва;

6) перевезення, зберігання та реалізації органічної продукції (сировини);

7) збору дикорослих рослин, лісової продукції та водоростей;

8) виробництва під час перехідного періоду;

9) порядку переходу до виробництва органічної продукції (сировини);

10) переліку, умов та допустимих обсягів використання неорганічної продукції, речовин, продукції, отриманої в перехідний період, при виробництві органічної продукції (сировини) по кожній із категорій продукції, речовин;

11) переліку речовин, які забороняється використовувати при виробництві органічної продукції (сировини);

12) допустимих обсягів та переліку неорганічної продукції, речовин, продукції, отриманої в перехідний період, які можуть у виключних випадках використовуватися при виробництві органічної продукції (сировини);

13) критеріїв оцінки придатності сільськогосподарських угідь для виробництва органічної продукції (сировини) [1].

Для ведення органічного господарства дуже важливе значення має ведення та організація відповідної документації. Так, організація органічного землеробства вимагає розвитку та вдосконалення первинного обліку з метою формування додаткової облікової інформації щодо виробництва й оприбуткування готової органічної продукції для прийняття ефективних управлінських рішень.

Для вирішення проблем інформаційного забезпечення в сфері розвитку органічного виробництва необхідно забезпечити організацію первинного обліку господарських операцій, пов'язаних з органічним землеробством, щодо використання ресурсів, оприбуткування продукції (результатів) діяльності та її реалізації, визначення фінансових результатів.

Виробники органічної сільськогосподарської продукції мають точно зазначити, на яких площах, у яких будівлях, на якому устаткуванні здійснюється виробництво такої продукції. Тобто, підприємства зобов'язані точно визначити на всіх рівнях виробництва і переробки та документувати усі необоротні активи, виробничі запаси та вироблену продукцію [6].

Зокрема, для підтвердження достовірності обліку виробництва органічної продукції рослинництва кожне господарство повинно вести наступну документацію:

- зберігати оригінали квитанцій/рахунків на всі куплені засоби (напр., добрива, пестициди, насіння) так само, як і на продану

продукцію;

- вести польовий журнал (окремо для органічної та неорганічної частин господарства, якщо стосується) та реєструвати там і використання засобів (дата, діяльність, використаний засіб, кількість) та дати посіву і збору врожаю;

- мати зведені дані використання ЗЗР і добрив по кожному полю за рік (що вносилося, в якій кількості та під яку культуру);

- мати план сівозміни, карту полів (де буде відмічено розміри полів, відповідна нумерація, поля з позначенням можливого ризику перенесення з боку сусідніх полів) господарства, схеми виробничих приміщень;

- вести реєстр збору врожаю, мати записи із зберігання та реалізації продукції. Ці записи повинні відображувати баланс продукції в господарстві.

Оскільки типові документи для обліку витрат та виходу органічної продукції на даний час відсутні, то ми погоджуємося з думкою Я. П. Мельничук, що у реквізитах документів має відобразитися специфіка діяльності підприємства позначкою «Органічне виробництво». При цьому позначки можуть бути різні: «Органічна продукція», «Органічне землеробство», «Біологічне землеробство» та інше. [2].

Надзвичайно важливо для виробництва органічної продукції обов'язково використовувати органічне насіння та садивний матеріал, а також проводити відповідні заходи з попередження та моніторингу хвороб і шкідників. При цьому належна організація первинного обліку витрат та виходу органічної продукції дозволить провести документальне оформлення всіх здійснених витрат виробництва і оприбуткування вирощеної продукції, забезпечити формування об'єктивної інформації щодо собівартості продукції рослинництва органічного походження та здійснювати оперативний контроль за формуванням собівартості продукції та її рухом.

Отже, розвиток органічного сільськогосподарського виробництва та формування ринку органічних продуктів в Україні на даний час сповільнюється через недосконалу нормативно-правову базу, відсутність належного інформаційного забезпечення, зокрема типових документів з обліку витрат та виходу органічної продукції, недостатньо розвинуту мережу каналів збуту органічної продукції. З огляду на це, доцільно надати рекомендації Міністерству аграрної політики та продовольства України розробити типові форми документів та Методичні рекомендації щодо організації обліку в умовах органічного виробництва.

Література

1. Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18>.
2. Мельничук Я. П. Документальне оформлення витрат і виходу продукції рослинництва органічного походження / Я. П. Мельничук // Вісник ЖДТУ. – 2016. – № 2 (76). – С. 27–32.
3. Дудар Т. Г. Маркетингові інструменти забезпечення позиціонування на ринку органічної продукції / Т. Г. Дудар, В. Т. Дудар // Наук. вісн. Ужгородського ун-ту. Сер. Економіка. – 2017. – № 1 (49), т. 2. – С. 71–76.
4. Офіційний сайт Федерації органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www. http://organic.com.ua/](http://organic.com.ua/).
5. Спевак Я. Why is organic food more expensive, and when will it changes? [Електронний ресурс] / Я. Спевак. – Режим доступу : <http://www.organicfoodee.com/sense/tooexpensive>
6. Мороз Ю. Ю. Організація обліку виробництва і обігу органічної сільськогосподарської продукції і сировини / Ю. Ю. Мороз. – Житомир : ЖНАЕУ, 2013.